

Al pare Massot, “in memoriam”

David Ginard i Féron

Josep Massot i Muntaner. El combat per la història

Pròleg de Paul Preston. Palma: Lleonard Muntaner, Editor, 2021. Col·lecció “En Diàleg”.

Un preàmbul de Sir Paul Preston, el gran historiador anglès sobre la contesa bèl·lica del 1936-1939, com si el signés un Harold Bloom o Raymond Aron, ens dona una certa dimensió de la vàlua de la persona entrevistada. El volum ha aparegut a can Lleonard Muntaner dins la col·lecció d'entrevistes “[Mallorquins] En Diàleg”, en la qual han sortit escriptors, polítics i activistes varis.

Aquesta conversa, concretament, aplega dos historiadors que gosaria qualificar de luxosos: l'autor, David Ginard (Palma, 1966), professor d'Història Contemporània a la Universitat de les Illes Balears (UIB) i deixeble de Josep Massot i Muntaner (Palma, 1941 - 2022), el protagonista. Tant l'un com l'altre s'han lliurat en cos i ànima a apamar el terreny de la Guerra Civil. En aquest sentit, Preston, bo i exagerant, confessa que tot el que sap de la història contemporània balear ho deu a Massot i Ginard.

L'obra, prou sintètica, commemorava el vuitantè aniversari del pare

Massot. S'hi tornen a desplegar els diferents episodis d'aquella conflagració fratricida que esdevingué tan rellevant en l'escaquer internacional com a avantsala de la Segona Guerra Mundial. També el clima repressiu de postguerra en el període en què Massot badà els ulls al món, cosa que, sens dubte, el devia trasbalsar. D'aquí la quantitat ingent d'esforços que hi esmerçà. Ginard apunta una altra efemèride: la celebració del quaranta-cinquè aniversari d'ençà de l'edició del primer estudi de Massot sobre el conflicte: *La Guerra Civil a Mallorca* (1976).

El combat per la història suposa, doncs, el producte de llur intercanvi d'impressions de l'any 1988 ençà. La gènesi de tot plegat se certifica en una conversa publicada tres dècades enrere a la revista *El Mirall*. Aquest llibre manté el format clàssic de preguntes i respostes seguint un ordre cronològic. Es palpa que és un diàleg franc i desimbolt entre dos amics que es transmeten confiança mútua.

Massot dirigia, a més, la històrica capçalera *Serra d'Or* i s'havia complert mig segle des del seu nomenament com a màxim responsable de les Publicacions de l'Abadia de Montserrat (PAM). El segell més longeu d'Europa ha ajudat força a difondre infinitud d'estudis i tesis doctorals que altrament romandrien empolgats i desats als calaixos o a les lleixes universitàries d'arreu del país.

Nasqué circumstancialment a Palma, però de ben petit se n'anà a viure amb la família a Pòrtol. Al seu pare, que havia militat a Unió Democràtica de Catalunya (UDC) i admirava Carrasco i Formiguera, el cop d'estat l'aplegà a Barcelona. Lletraferits, a casa posseïen milers de llibres amb què Massot s'aguerreix en la lectura de la literatura i la història de Mallorca.

El batxillerat el cursarà a l'únic institut de l'illa, després als jesuïtes i finalment estudiarà a la Universitat de Barcelona. Col·laborarà amb els moviments contraris a la Dictadura i ens recorda els estira-i-arronsa tibants amb el Règim. Romangué dos cursos a la universitat paral·lela dels Estudis Universitaris Catalans de l'IEC.

Al principi dels seixanta, arranca amb els primers articles sobre literatura, història i ressenyes de llibres. Encara no havia ingressat com a monjo a Montserrat fins que al 1962 "vaig tenir la sensació que era una vida adequada per a mi". En temps del papa Joan XXIII, les ànsies de llibertat del Concili Vaticà II es traduïren aquí en la fundació d'Òmnium Cultural (1961), l'Obra Cultural Balear (1962), el Congrés de Cultura Catalana clandestí (1964) o la Caputxinada (1966), episodis que Ginard treu com a esquer perquè l'entrevistat piqui l'ham. Davant l'allau de preguntes que hi hauria per formular-li, en comptes d'atabalar-se, l'entrevistador aprofita

les ocasions i demana per algun aspecte que Massot treu a col·lació.

L'episodi parisenc del Maig del 68 l'agafa a cavall de les estades a Alemanya entre el 1966 i el 1971. Quan li encomanaren posar-se al capdavant de les PAM, li tallaren les ales amb vista a noves incursions per terres germàniques.

Aviat hi engendra col·leccions en què impulsa els temes historicoliteraris. Especialment, l'època de la República i la (post-)guerra, que també esdevindria clau a la revista *Randa* (1975). Fruit d'articles publicats aquí sorgeix el bessó de l'esmentada *La Guerra Civil a Mallorca*, que Ginard considera fundacional de la historiografia científica del segle XX a l'arxipèlag.

Per elaborar-los, Massot partiria del que havia sentit contar a ca seva, a part de disposar de l'enorme fons de Montserrat que, a qualsevol altre, l'hauria deixat exhaust. A ell, ans al contrari, no li bastà i l'estimulà a cremar-se les celles per diverses biblioteques.

Conseqüència de l'edat, però sobretot d'un ritme tan trepidant, ja en plena joventut, ha d'abandonar la docència a la Universitat de Barcelona (UB) al cap de tres cursos perquè s'hi emmalaltia. També motius de salut el 2010 el forçaren a bandejar la direcció de *Llengua & Literatura*. Fa quatre anys, sofrí un infart, posteriorment s'hagué de sotmetre a una operació de cor i patí un petit ictus que el forçaren a minorar encara més la marxa

fins al seu traspàs recent, quan aquesta recensió ja era a les premses.

Mai no perdé el contacte amb la terra natal. I, semblantment, sempre parà prou compte del que s'esqueia al món.

El 1972 havia debutat amb *Els mallorquins i la llengua autòctona*. En realitat, partia igualment d'articles previs publicats i degudament allargassats per a l'avinentsa, operació habitual en ell.

Va excel·lir en el terreny de l'assaig, gènere sobre el qual la censura (l'autocensura i la censura parcial que perpetraven porucs els editors i directores de revistes) s'acarnissa de valent. I més quan ell decideix emprendre, encara sota el jou del franquisme, el tema tabú de la guerra. D'abans, pràcticament no hi havia res publicat amb rigor sobre la qüestió, i tampoc en aquesta època sorgeixen gaires més estudis a banda dels seus.

A partir de la Transició, emperò, els vents bufen més favorables. Estampa títols com *Cultura i vida a Mallorca entre la guerra i la postguerra (1930-1950)* (1978), la traducció d'*Els grans cementiris sota la lluna* (1981) de Georges Bernanos o *El desembarcament de Bayo a Mallorca* (1987). Aquest darrer, precisament, es pot entendre com una revisió de *La Guerra Civil a Mallorca* que sintetitza la feina feta a partir del 1975. Massot mateix es titlla d'autor *unius libri* perquè se sent com si constantment reelaborés la mateixa obra.

Al decenni dels noranta, no hi hagué any que no aparegués un estudi de

Massot, com ara l'opuscle *Mallorca durant la Guerra Civil (1936-1939)* (1996) de Documenta Balear, que constitueix una bona manera d'accedir a Massot perquè allà ho condensa "tot".

De les altres Balears, només ens ha llegat *Menorca dins el domini mediterrani (1936-1939)* (2009), el màxim interès del qual potser resideix en el fet de representar l'única illa que es mantingué fidel a la República fins al 1939 gràcies en part a una certa tradició republicana.

Al darrer capítol, compara la situació crispada dels anys trenta amb l'actual. O les concomitàncies entre l'Octubre del 1934 i el del 2017. Reconeix que de la Transició no en sortírem amb els resultats desitjats i que àdhuc hem assistit a una involució als darrers temps. Es declara independentista. Advoca pel final de la repressió i el referèndum pactat amb l'Estat, mentre confessa que viu més de lluny el que s'ha esdevingut darrerament a les Illes. Destaquen força aquestes reflexions finals d'un erudit a qui l'entrevistador pregunta intel·ligentment que opini sobre diferents aspectes del nostre voltant. Amb l'actualitat illenca, es mostra prou prudent i assenyat a l'hora de defensar que el monòlit de la Feixina no s'enderroqui, sinó que se'l traslladi a un museu. I recorda que les víctimes de qualsevol guerra es ploreu en ambdós bàndols. Massot i Ginard compareixen una dèria que el primer ex-

posà ja en el seu primer assaig: que les Illes constituïren un microcosmos que permetria d'explicar la guerra en la seva immensitat. I encara acaba anunciant plans futurs per al tema si

arreplegava prou força per dur-los a terme. Malauradament, no serà possible. Al cel sia.

CARLES CABRERA

Joan Triadú, en conversa

Edició a cura de Susanna Àlvarez i Rodolés. Vic: Eumo Editorial, 2021, 374 p.

Arran de l'Any Triadú (2021), s'han recuperat textos molt diversos del pedagog, crític i activista Joan Triadú i Font (Ribes de Freser, 1921 – Barcelona, 2010). Es tracta de textos d'accés difícil per a la majoria, sigui perquè són obres descatalogades, sigui perquè són escrits molt dispersos, com pot ser el cas de les entrevistes. Susanna Àlvarez i Rodolés, que va col·laborar amb Triadú els darrers vuit anys de la seva vida, ha catalogat més de cent entrevistes que es van fer a l'escriptor al llarg de més de cinquanta anys (la primera és del 1956) i n'ha transcrit una quarantena llarga en un volum que resulta d'allò més

interessant i necessari per conèixer la vida, l'obra i, sobretot, el pensament de l'autor, alhora que ens dona una visió lúcida i personal dels principals esdeveniments (sobretot culturals, però també polítics o sociològics) de la segona meitat del segle XX català. Les entrevistes seleccionades, que són molt variades tant pel que fa al mitjà en què es van publicar com pels temes que s'hi tracten, ens acosten a la vida i l'obra de Triadú, perquè sovint s'hi parla de les seves publicacions, però també de la família i les amistats amb les quals va col·laborar en projectes d'allò més diversos. Però, com he apuntat, també ens permeten de copsar amb claredat i nitidesa el seu pensament, que gosaria resumir en quatre grans línies o eixos: llengua, cultura, país (que, com molts lectors endevinaran, es corresponen amb el lema d'Òmnium Cultural, i no pas per casualitat, ja que Triadú va tenir